

HAVSBASERAD VINDKRAFT OCH EKONOMISK HÅLLBARHET

SVENSK TILLSTÅNDSPRÖVNING I ETT EUROPEISKT PERSPEKTIV- JAN. 2024

Sammanfattning av Vision Jungfrukustens yrkanden

- Vid tillståndsprövning är ekonomisk hållbarhet ett nödvändigt kriterium för bedömning av den övergripande hållbarheten i en miljöfarlig verksamhet som havsbaserad vindkraft. En miljöfarlig verksamhet i konkurs är inte hållbar.
- Frågan är aktuell. Utvecklingen av elpriser och räntor utmanar lönsamheten av internationella vindkraftsprojekt. Vattenfall och andra nordiska aktörer yrkar att garanterade elpriser måste höjas för att projekt ska kunna vara ekonomiskt hållbara över tid.
- Med lägre elpriser i Norden och inga subventioner är det oklart om svensk havsbaserad vindkraft kan uppnå adekvata lönsamhets- och avkastningskrav.
- Konkursrisk bör minimeras för samhällsviktig miljöfarlig infrastruktur. Varken miljön eller samhället har råd med "felsatsningar" när belopp av storlek motsvarande svenska statsskulden avses investeras i havsbaserad vindkraft.
- Tyvärr provas tillstånd för havsbaserad vindkraftsprojekt utan någon som helst hänsyn till projektets ekonomiska bärkraft, verksamhetsutövarens ekonomiska kompetens, erfarenhet eller lämplighet att driva kritisk energiinfrastruktur.
- Svensk "laissez-faire" skiljer sig från andra länders praxis. Generellt ställs internationellt höga krav på projektets ekonomisk hållbarhet resp. verksamhetsutövarnas kompetens och lämplighet. Realistiska garantibelopp ställs för att begränsa negativa konsekvenser av oförutsedda händelser- avtalsbrott, förseningar eller konkurs - för samhället och miljön.
- Med tanke på de stora värden som står på spel är det **brådskande att Sveriges regelverk och praxis tar hänsyn till frågan om ekonomisk hållbarhet** vid tillståndsprövning i syfte att skydda det svenska samhället från asymmetriska konsekvenser när tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter hamnar i ekonomiskt trångmål eller konkurs.

Om Vision Jungfrukusten

Vision Jungfrukusten ("VJ") är en ideell förening som bildades 2018 i syfte att bevara och utveckla Jungfrukustens natur- och kulturvärden, samt möjligheter för rekreation och friluftsliv. VJ har idag ca 850 medlemmar längs Gävleborgs kust. Sedan 2018 har VJ följt och deltagit i åtta tillståndprocesser: Utposten 1, Utposten 2, Storgrundet, Gretas Klackar 1, Gretas Klackar 2, Eystra Salt, Lambda, Sylen.

Klimatomställningsmål fråntar inte samhället skyldighet att bygga hållbart utifrån ett ekologiskt, socialt, ekonomiskt, samhällsekonomiskt och säkerhetsperspektiv. Föreningen verkar för att tillstånd gällande vindkraftsetableringar prövas utifrån alla dessa kriterier, att underlag baseras på bästa möjliga sakkunskap och att beslutsprocesser följer bäst praxis. VJ menar att svenska myndigheter och beslutfattare bör inhämta adekvat kunskap och bäst praxis om havsbaserad vindkraft från länder som har gedigen erfarenhet av modern havsbaserad vindkraft.

VJ har författat ett antal rapporter:

- Havsbaserad vindkraft och minsta motståndets lag (2021)
- Nedmonteringskostnader för havsbaserad vindkraft: Sveriges dolda skuldbomb (2002, rev. 06/23)

1. Ekonomisk hållbarhet är ett nödvändigt kriterium för bedömning av den övergripande hållbarheten i en miljöfarlig verksamhet som havsbaserad vindkraft

Ett havsbaserat vindkraftsprojekt som ansöker om tillstånd klassas som miljöfarlig verksamhet. Miljöbalken kräver att ett sådant projekt granskas för dess hållbarhet. Enligt 6 kap 1§ "Syftet med en miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas". Lag (2017:955).

Hållbarhet innefattar både **ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet**. Vad menas med *ekonomisk hållbarhet*? Till grund finns idén att ett projekt skall hushålla med knappa resurser, skapa "hållbart" mervärde och bära sig ekonomiskt för att kunna generera långsiktiga hållbarhetsbidrag. *Ekonomisk skötsamhet* och *bärkraft* är två nödvändiga förutsättningar för att uppnå dessa mål. **En miljöfarlig verksamhet som går i konkurs är inte hållbar.**

Dessa begrepp är varken nya eller ovanliga. I Sverige tillämpas kriteriet om *ekonomisk skötsamhet* sedan länge vid tillståndsprövning under **alkohollagen**.¹ I ett europeisk sammanhang är "*Financial and environmental sustainability*" ett uttalat mål, två sidor av samma mynt².

Problemet är att ekonomisk hållbarhet **inte** beaktas idag vid tillståndsprövning av havsbaserad vindkraft. Det finns inga krav på sökande verksamhetsutövare att redovisa ekonomisk information om projektet. Tillstånd delas ut utan hänsyn till projektets ekonomiska bärkraft, ledningens eller ägarnas kompetens, lämplighet eller skötsamhet.

- ⇒ Ekonomisk hållbarhet i tillståndspliktiga vindkraftsprojekt måste kunna fastställas.
- ⇒ Ett icke-ekonomiskt skötsamt eller bärkraftigt projekt är **inte** hållbart.
- ⇒ Tillstånd måste därför inkludera minimikrav om ekonomisk skötsamhet och ekonomisk bärkraft.

¹ 12 § Serveringstillstånd får endast meddelas den som visar att han eller hon med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden samt omständigheterna i övrigt är lämplig att utöva verksamheten samt att verksamheten kommer att drivas i enlighet med de krav som ställs upp i denna lag. (Alkohollagen https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/alkohollag-20101622_sfs-2010-1622/#K8)

² Ex: europeiskt energibolag Enel Kapitalmarknadsdag 22-11-23 sida 10 "Financial and environmental sustainability one of 3 strategic pillars". <https://www.enel.com/content/dam/enel-com/documenti/investitori/informazioni-finanziarie/2023/2024-2026-strategic-plan.pdf>

2. Frågan är aktuell. Normalisering av räntor och elpriser utmanar lönsamheten i internationella havsbaserade vindkraftsprojekt.

Sedan 2022 har normaliseringen av räntor och elpriser inneburit lönsamhetsutmaningar för havsbaserade vindkraft projekt oavsett geografi.

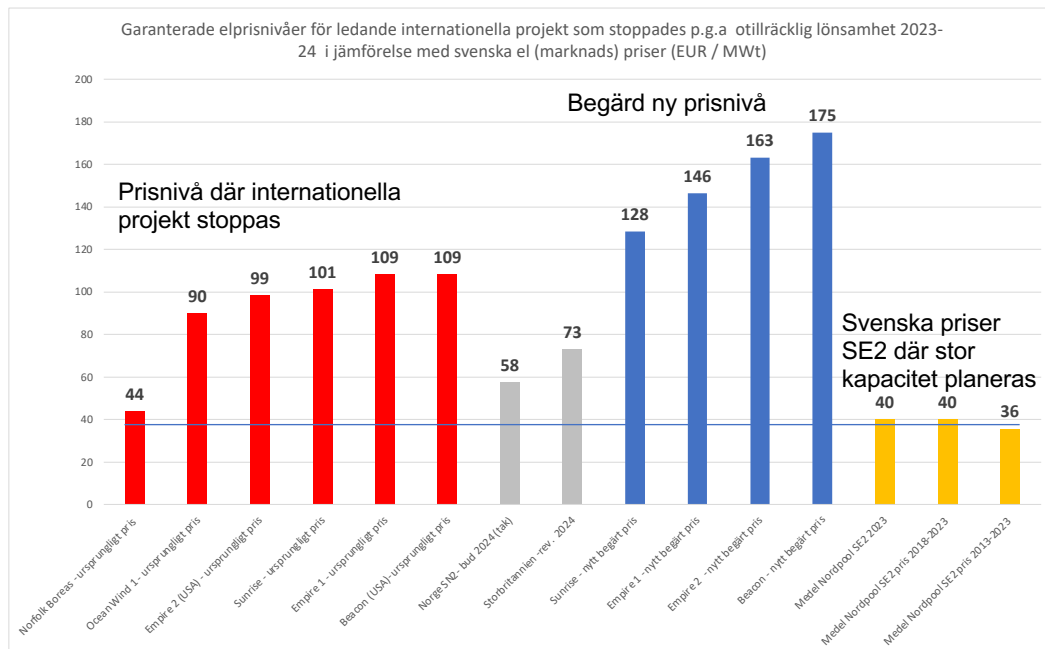
- *mars 2023*: norska regeringen meddelar att 1,5 GW Sporlige Nordsjø II³ inte bär sig ekonomiskt på marknadsprinsnivåer utan förutsätter subventionering med garanterad prinsnivå på uppemot EUR 58/ MWh (NOK 660/MWh). Budgivning förväntas äga rum första kvartalet 2024.
- *juli 2023*: projekt Norfolk Boreas (Storbritannien) beräknas olönsam enligt Vattenfall på basen av avtalad prinsnivå (EUR 44/ MWh), stoppas vilket medför kostnader på SEK 5,5 miljarder⁴;
- *höst 2023*: världsledande verksamhetsutövaren Ørsted (med danska staten som största ägare) meddelar att man drar sig ur Ocean Wind 1 och 2 i USA p.g.a. ökade kostnader och räntor; nedskrivningar görs på SEK 44 miljarder kronor⁵ (drygt DKK 28 miljarder 9M 2023); ledning omstruktureras; vidare meddelar Equinor (delägd av norska staten) att man skriver ner ca SEK 3,5 miljarder kronor (USD 300m) på amerikanska projekt⁶ och yrkar på 30-70% högre elpriser.
- *Sep-nov 23*: inga bud lämnas vid brittiska anbudsfordranen⁷ för nya parker i september vilket tvingar regeringen att höja garanterade elprinsnivån 66% från GBP 44 till GBP 73/ MWh⁸.

⇒ Under 2023 stoppades 8 stora projekt p.g.a. att lönsamheten bedömdes otillräcklig under avtalade elprinsnivåer (EUR 44-109/ MWh). Verksamhetsutövare kräver idag omfattande elprishöjningar, från EUR 58 till 175/ MWh.

⇒ Statligt (del) ägda Vattenfall, Equinor, och Ørsted har tillsammans skrivit ner ca SEK 53 miljarder kronor på olönsamma havsbaserade vindkraftsprojekt (9M 2023).

3. Är svensk havsbaserad vindkraft ekonomiskt hållbar?

Om internationella projekt idag inte uppnår avkastningskrav på EUR 44-109/ MWh, hur ska svenska "subventionsfria" projekt bära sig ekonomiskt med lägre priser runt EUR 36-40 (ex. SE2)?

³ <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/announces-the-first-competitions-for-offshore-wind/id2969473/>

⁴ <https://www.affarsvarlden.se/artikel/vattenfall-tvingas-ersatta-sina-underleverantorer-efter-stoppade-jatteprojektet>

⁵ <https://orsted.com/en/company-announcement-list/2023/10/interim-report-for-the-first-nine-months-of-2023---73721>

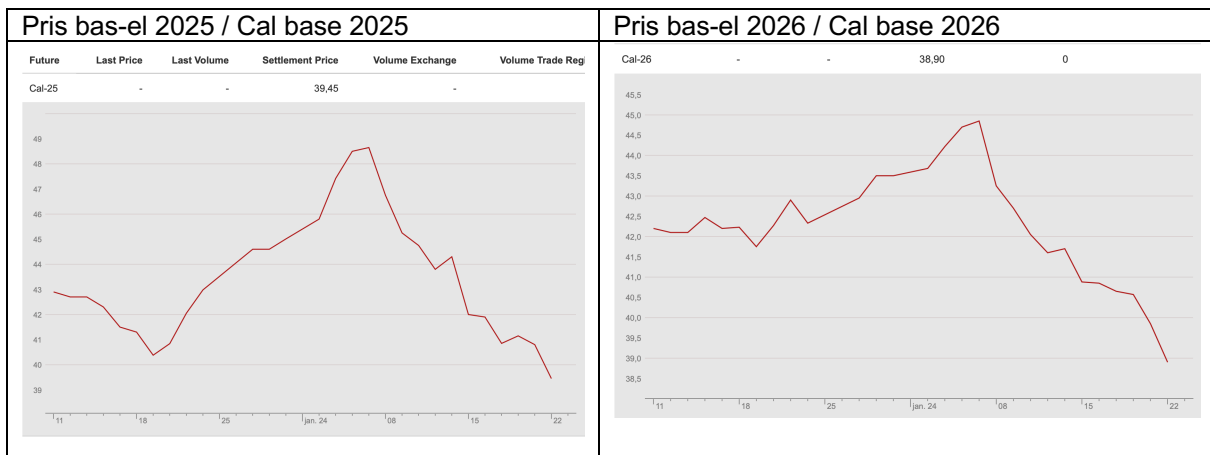
⁶ <https://www.wsj.com/articles/wind-power-write-downs-cast-shadow-over-industry-outlook-578db3f7>

⁷ <https://www.bbc.com/news/business-66749344>

⁸ <https://www.theguardian.com/environment/2023/nov/16/uk-to-offer-higher-subsidies-for-offshore-windfarms-after-crisis-talks>

Många har synpunkter gällande elprisutvecklingen. Det är inte rapportens syfte att ta ställning till dessa. Däremot är det viktigt att förstå att en affärsplan måste förr eller senare förhålla sig till marknadens antaganden- det gäller *marknadsräntor* (som styr finansieringsvillkor) och *framtida elpriser* (som styr försäljningsvillkor). Vad indikerar marknaden?

En genomgång av priser i SE2, där stor havsbaserad vindkraftskapacitet planeras, samt Nordpools framtida utsikter för bas el leverans 2025 och 2026 indikerar nivåer runt ca **EUR 40/ MWh** (se bilaga C för vidare information). Med andra ord har nordiska (och svenska) elpriser normaliserat efter krisen kopplad till kriget i Ukraina. Det är under prisnivån som internationella aktörer, inkl. Vattenfall, kräver för att bygga. Sverige saknar komparativa fördelar på kostnadssidan

Källa: EEX Nordpool Power Futures 23 januari 2024; SE2 prisstatistik hämtad från Nordpools databas.
<https://www.eex.com/en/market-data/power/futures/#%7B%22snippetpicker%22%3A%2225%22%7D>

Detta inger misstanken att lönsamhetsproblematiken inom havsbaserad vindkraft kanske inte är ett tillfälligt undantag utan eventuellt en grundläggande fråga. Vad händer om alla blundar för den?

4. Konkursrisk bör begränsas ex ante för kritisk (och miljöfarlig) infrastruktur.

Socialisering av konkursens kostnader

Kritisk infrastruktur skiljer sig från vanliga marknadsgods. Konkurs eller hot om konkurs av kritisk infrastruktur medför **signifikanta och ofta asymmetriska negativa konsekvenser för samhället. Det gäller järnvägar, sjukhus och inte minst elförsörjning.** Historiskt har man försökt väga vilka segment (produktion, distribution) utgör kritisk eller mindre kritisk infrastruktur. Detta var före klimatkrisen och det allt skarpare säkerhetsläget i Europa. Idag anser de flesta att förnybar energi är kritisk för klimatet, att en park som Markbygden Ett är samhällsviktig (därav debatten om ägandet).

När det gäller tillståndsfrågor finns det en idé i svensk lag att **tillståndet vid konkurs kan transfereras friktionsfritt (tillsammans med vindkraftsparken)** till en ny ägare som tar över och driver verksamheten vidare. I praktiken är en konkurs sällan problemfri när det gäller miljöfarlig infrastruktur. Framtidspotential kan ha förändrats, intressenter kanske saknas eller kräver ändrade villkor. En genomgång av tillståndspliktiga konkurser inom gruvnäringen, sophantering och kemiindustrin visar på utdragna processer, där kostnader och skulder av ekonomisk, social eller miljömässig karaktär **transfereras till samhället** (se Bilaga D). Erfarenhet visar att förebyggande åtgärder – ställande av en ekonomisk säkerhet - respektive ex post-åtgärder (rättslig process) sällan varit tillräckliga eller effektiva nog för att förhindra att samhället eller miljön drabbas negativt av bolagets konkurs.

Socialiseringen av konkursens negativa konsekvenser är avsevärd när det gäller elförsörjning. Många är beroende av att kritisk infrastruktur som havsbaserad vindkraft inte går i konkurs:

svenska staten	<ul style="list-style-type: none"> • skatteintäkter är den enda väsentliga inkomstkällan för Staten – Sverige tar inte ut någon avgift (<i>s.k. seabed lease</i>) som i andra länder • statliga aktörer som Vattenfall investerar mångmiljardbelopp • Svenska Kraftnät garanterar finansiering av elnätsinvesteringar • Svenska Kraftnät bär motpartsrisk dvs kreditrisk på verksamhetsutövaren
-----------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Svenska Kraftnät bär risk för strandad tillgång⁹ • offentliga resurser brukas för planering, prövning och tillsyn av projekt • vid omfattande miljöincident är staten normalt ersättningskyldig för saneringskostnader som drabbar kommuner (om försäkring inte gäller)
konsumenter	<ul style="list-style-type: none"> • betalar för investeringar via höjda nätavgifter och volatila priser • företag och privata konsumenter bär motpartsrisk på verksamhetsutövaren samt risk att avtal upphör eller omförhandlas vid rekonstruktion
kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • står för beredskaps-, säkerhets- och kapacitetsinvesteringar (t.ex. hamnar, vägar, logistikpunkter) för att hantera verksamheter till havs. I likhet med nätanslutningar löper dessa investeringar risken att bli <i>strandade tillgångar</i> om parken går i konkurs; kommunen samordnar miljöincidenter och skjuter fram medel för nödvändiga saneringskostnader. • Höga nedmonteringskostnader drabbar kommunen vid bolagets konkurs (nivåer på svenska säkerhetsbelopp bedöms idag otillräckliga)
långgivare	<ul style="list-style-type: none"> • Kapitalintensiva projekt kräver ett flertal finansiärer. Listan inkluderar banker, offentliga medel, pensionsfonder, diverse investeringsfonder mm
leverantörer	<ul style="list-style-type: none"> • leverantörer av utrustning, underhåll och övriga tjänster bär kredit risk
markägare	<ul style="list-style-type: none"> • arrendeinkomster (exportkabel på land) hotas vid konkurs

Varken klimatet eller det svenska samhället har råd med "felsatsningar" när investeringar av storlek motsvarande svenska statsskulden avses investeras i havsbaserad vindkraft¹⁰.

En utbyggnad av havsbaserad vindkraft motsvarande 30 GW (årlig 90-110 TWh) skulle innebära mellan **700- 1400 miljarder kronor** i investeringskostnader. (mer detaljerade kalkyler redovisas i VJ Rapport om nedmonteringskostnader för havsbaserad vindkraft). Detta belopp kan jämföras med svenska statsskulden på ca **tusen miljarder kronor**.

Hur många av dessa miljarder har vi råd att felsatsa?

5. Sverige ställer inga mål eller krav på välskött samhällsviktig elinfrastruktur.

Två färskta händelser illustrerar konsekvenserna av Sveriges passiva inställning till konkursrisk av kritisk infrastruktur.

Ex 1: Svenska elenergikrisen augusti 2022

Den första händelsen gäller Sveriges elenergikris som föranleddes av kriget i Ukraina. När volatila gas- och elpriser hotade nordiska elhandelsystemet sommaren 2022 ansåg svenska staten det nödvändigt att ställa historiskt höga garantier i syfte att stabilisera systemet. Dessa uppgick till 250 miljarder kronor¹¹, motsvarande en ¼ av den svenska statsskulden. Att granska en sådan kalkyl är bortom syftet med denna rapport. Men en viktig observation är att staten ställde garantier till individuella elproducenter som deltog i elhandelsystemet – *oavsett aktörens storlek eller signifikans för systemet*. En annan observation är att samhällskostnaderna av en eventuell systemkollaps bedömdes av svenska staten logiskt överstiga 250 miljarder kronor.

När systemkollaps hotade 2022 var staten villig att mobilisera närmst obegränsade resurser för att förhindra konkurs av individuella elproducenter. Om kostnaden för samhället anses så hög hur då förklara statens bestämda ovillighet att ställa krav om ekonomisk hållbarhet på dessa aktörer?

Ex 2: Rekonstruktion av Markbygden Ett AB (650 MW)

Det saknas exempel på konkurser inom svensk havsbaserad vindkraft (tillståndsgivna, ej byggda parker). Däremot kan färskta exempel hämtas från landbaserad vindkraft.

2019 beskrevs Markbygden som en guldgruva för europeisk vindkraft som skulle ge tio tusentals arbetstillfällen¹². 2023 begärdes Markbygden Ett AB i rekonstruktion. Vad hände? Givet vindkraftens låga marginalkostnader och Norrbottens gynsamma vindförutsättningar hur kunde Europas (blivande) största vindkraftspark undgå att uppnå sin framgångspotential och inte dra nytta av exceptionellt höga

⁹ är parken fellokaliserad, utan framtida potential, eller i konkurs, är anslutningsinvesteringen förlorad. Den klassas som strandad tillgång med omfattande nedskrivningar som följd.

¹⁰ Rapport Vision Jungfrukusten "Nedmonteringskostnader för havsbaserad vindkraft: Sveriges dolda skuldbomb växer från tio till närmare hundramiljarder kronor ... med besluffattarnas tysta medgivande?" 3 juni 2023

¹¹ <https://data.riksdagen.se/fil/01C2DC3D-8F33-4A15-8BEE-0F90DB97EE70>

¹² <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbotten/har-ar-vindkraftparken-som-kan-bli-storst-i-europa>

marknadpriser 2022? VJ har tagit del av offentliga handlingar registrerade hos Umeå Tingsrätt (målnr: Å 3118-23). Källor och detaljerad information redovisas i **Bilaga B**.

Brister gällande ekonomisk bärkraft, skötsamhet och trovärdighet: affärsmodellen verkar ha gjort väl optimistiska antaganden om vindförutsättningar, producerade volymer, samt tillgänglighets- och kapacitetsfaktorer. Bolaget skyller på en inbyggd kannibaliseringseffekt - när vinder blåser producerar alla parker samtidigt vilket minskar priserna och verksamhetens vinstpotential. Detta borde ha varit känt av ledningen. Bolaget lyckades inte leverera avtalade volymer enligt ett avtal (Power Purchase Agreement, PPA). Bolaget drevs från start med en orimligt låg soliditetsgrad på **1-3 procent**, vilket innebar att bolaget aldrig stod på egna ben utan var beroende av regelbundna kapitaltillskott. För jämförelse kräver europeiska tillstånd **minst 20 procent i soliditetsnivå** (se punkt 6 för information).

Viktiga kriterier	Bedömning	Motivering
Ekonomisk styrka	Saknas	Sedan start 2018 har bolaget varit huvudsakligen olönsamt
Trovärdig ekonomisk modell	Saknas	Elproduktionsmålet förefaller optimistiskt. Under 2023 levererades hälften av avtalade volymer under PPA avtalet (0,8 av 1,7 TWh). Omfattande nedskrivningar av tillgångar (ca SEK 850M) togs 2022.
Finansiell styrka	Saknas	Soliditet har legat på en orimligt låg nivå (1%) sedan 2019 och nådde 7% 2022 först efter ca SEK 2 miljarder kronor kapitaltillskott. Skulder uppgår till ca SEK 6 miljarder kronor . Alla tillgångar (vindkraftsanläggningen samt bankmedel) är pantsatta.
Avsättning för nedmontering	Saknas	Redovisad avsättning uppgår till EUR 12M, dvs ca SEK 0,7M/ verk, lägre än genomsnittliga nivåer för landbaserad vindkraft ¹³ .
Transparent ägarstruktur	Saknas	Ägandet i Markbygden styrs via en kaskad av holdingbolag – ca 20 stycken - med säte i skattparadis inkl. British Virgin Islands, Jersey, Cayman Islands, samt skatteeffektiva Holland och Hong Kong. Huvudägare China General Nuclear Corporation (CGN) ägs av kinesiska staten. General Electric äger en minoritetspost.
Säkerhetsaspekter utländskt ägande	Saknas	CGN är sedan 2019 under amerikanska sanktioner - exportförbud gällande material/ komponenter som anses kunna användas vid produktion av kärnvapen ¹⁴ . I Storbritannien tvingades CGN avveckla sitt ägande i kärnkraftprojektet Sizewell C.

Brister gällande ägarstruktur, transparenskrav och säkerhetsaspekter: Det är oklart om ägarstrukturen granskats vid tillståndsprövning eller ägarbyte. I december 2018 sålde Macquarie-ägda Green Investment Group en majoritetspost till China Nuclear Power Corporation (CGN) enligt rådgivande advokatfirma Vinge.¹⁵ Ägandet är idag strukturerat via ett upplägg med 7 nivåer av holdingbolag- somliga i skattparadis (se graf Bilaga B). Det är tveksamt huruvida strukturen främjar *transparens*, svenska statens *förmåga att ta in skatteintäkter* eller *verkställa ett krav på en utländsk ägare*. Sedan 2019 är **CGN under amerikanska sanktioner** bl.a. för misstänkta band till Kinas militärmakt. 2022 exproprierade Storbritannien bolaget från kärnkraftsprojektet Sizewell C¹⁶.

Trots dessa allvarliga brister bryter inte Markbygden Ett AB mot några tillståndskrav. Enligt årsrapporten 2022, som skrevs under den 31 juli 2023, några månader innan bolaget begärs i rekonstruktion bekräftar bolaget att man *”uppfyller de krav som av tillståndsgivande myndighet ställs för verksamheten”*. Med andra ord bedöms en miljöfarlig verksamhet som har stoppat betalningar till sina leverantörer och varnat om konkurs som hållbar utifrån ett svenskt tillståndsperspektiv.

VJ har ingen anledning att misstro bolagets uttalande utan frågan behöver riktas till svenska myndigheter och politiker: Vad är det för syfte med tillstånd som godkänner sådana brister? **Vad säger de som drabbas av Markbygdens rekonstruktion?** Oprioriterade borgenärer drabbas vanligtvis hårt av en rekonstruktion: där ingår lokala leverantörer, Skatteverket, Piteå Kommun, Energimyndigheten, lokala föreningar och privatpersoner. **I januari 2024 meddelade Skatteverket** att Markbygden Ett AB inte bör beviljas rekonstruktion utan att det är upp till ägarna att rätta till situationen och skjuta till medel- med andra ord tillföra det egna kapitalet som borde ha funnits på balansräkningen från dag 1 om minimikrav om ekonomisk skötsamhet och kompetens hade ställts.

¹³ US Department of Energy uppskattar nedmonteringskostnad till ca SEK1,2-2,1M/ landbaserat verk (USD 114-195t) <https://windexchange.energy.gov/end-of-service-guide.pdf>;

¹⁴ <https://www.armscontrol.org/act/2021-11/news-briefs/us-suspends-nuclear-trade-chinese-group>

¹⁵ <https://www.vinge.se/uppdrag/vinge-har-foretratt-cgnee-sweden-holding-ab-vid-forvarv-av-north-pole-vindkraft-holding-ab/>

¹⁶ <https://www.ft.com/content/a9a34ea3-649f-4a47-a4c8-ee269e07ecc>

Skatteverket har en viktig principiell poäng.

- ⇒ Fallet Markbygden Ett illustrerar hur "aggressivt" bolaget drivit en miljöfarlig och tillståndspliktig verksamhet utifrån ett ekonomiskt, finansiellt, skattupplägg-, transparens- och ägarperspektiv. Först när bolaget kollapsar ges allmänheten insyn i bristerna.
- ⇒ Markbygden Ett är sannolikt inte ett isolerat fall. Utan hänsyn till ekonomisk hållbarhet kommer "kravlösa" tillstånd fortsätta att delas ut till verksamhetsutövare med fritt utrymme att missbruka samhällsviktiga verksamheter och vid kollaps överföra kostnaderna till samhället.

6. Vilka krav ställer andra länder i frågan om ekonomisk hållbarhet?

VJ har granskat de mest aktuella ekonomiska krav som ställs vid tillståndsprövning av havsbaserade projekt i GW klass¹⁷. Ingår i analysen Storbritannien, Nederländerna, Frankrike, Norge, Danmark och Tyskland. Detaljerad information och källor redovisas i **Bilaga A**.

*"Any developer or investor, whether they are new to the UK market or already established here has an opportunity to bid for projects through Leasing Round 4, providing they can demonstrate that they, or their partners, have the **necessary financial strength and technical competence to deliver**"¹⁸*
UK Crown

I Storbritannien är man tydlig att samhällsviktig elinfrastruktur inte ska drivas av vem som helst: teknisk kompetens och finansiell styrka ska vara tillräckliga. Faktum är att alla undersökta länder tillämpar stringenta krav på verksamhetsutövarens kompetens, ägarförhållanden och projektets ekonomiska potential:

Åtgärd	Syfte
screening av verksamhetsutövare	säkerställa kompetens, erfarenhet, finansiell styrka och minimera konkursrisk
screening av ägarförhållanden	lämplighet och säkerhetsskyddsaspekter
Tillgång till dokumentation	dokumentation (nyckelsiffror, finansieringsplan, antaganden i ekonomisk modell) för att granska projektets bärkraft och förebygga konkursrisk
Garantier/säkerhetsbelopp	Täcka nedmonteringskostnader, oförutsedda kostnader, miljöincident mm Straffavgift vid avtalsbrott, förseningar mm

Vissa specifika krav bör även nämnas.

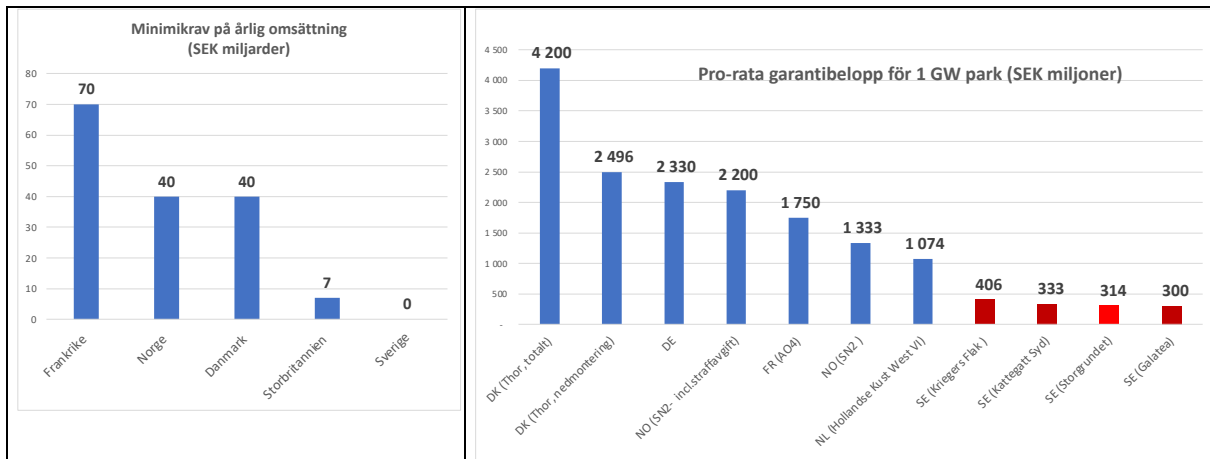
Krav om omsättning: Danmark och Norge kräver att en sökande verksamhetsutövare har en genomsnittlig omsättning (3 års genomsnitt) på minst SEK **40 miljarder**, i Frankrike är gränsen SEK **70 miljarder** (se tabell 2). Inga krav ställs i Sverige.

Krav om finansiell och ekonomisk styrka: soliditeten ska uppgå till minst 20%, sökande ska ha en kreditrating på minst **BBB-**, och en tydlig finansieringsplan. I Frankrike skickar verksamhetsutövaren till franska prövningsmyndigheten en standardiserad affärsmodell med alla ekonomiska och finansiella antaganden samt känslighetsanalyser (elpris, räntor mm). Dessutom krävs bevis på ekonomisk och finansiell kompetens: CVs som styrker finansiell erfarenhet och referensprojekt bifogas.

Krav om teknisk erfarenhet: verksamhetsutövaren ska ha byggt minst 2 GW av havsbaserad vindkraft alt driver 4,5 GW av elproduktion i Frankrike. Norge kräver minst 300 MW, Danmark 150 MW. Inga erfarenhetskrav ställs i Sverige.

¹⁷ Där information är tillgänglig: i Storbritannien Crown Estate Lease Round 4 2019-22; Round 5 (flytande vind) ej inkluderad; i Holland Holländse Kust West Kavel VI 2022 (750 MW); i Frankrike parker i Normandie AO4 (1 GW, 22) resp. AO8 (1,5 GW 23); i Norge Sörlige Nordsjø II (1,5 GW, 23); i Danmark Thor (1 GW, 20); i Tyskland garantibelopp enligt BNetzA.

¹⁸ Estate <https://www.thecrownestate.co.uk/media/3321/tce-r4-information-memorandum.pdf>

Krav om garantier: garantier kan variera beroende land. Generellt ska det täcka nedmontering (Sverige), andra länder kräver säkerhet vid försening/ avtalsbrott (Frankrike, Danmark, Norge). Tabellen nedan sammanfattar garantibelopp för 1 GW pro-rata parker i Europa. I Danmark krävs 2,5-4,2 miljarder kr/ GW. Frankrike, Tyskland och Norge ca SEK 1,3-2,3 miljarder kr/ GW, Holland drygt SEK 1 miljard/ GW. Sveriges krav om säkerhet är betydligt lägre och täcker **en bråkdel av de belopp som avsätts i Danmark**; knappt 1/5 del av de belopp som krävs i Frankrike och Tyskland.

- ⇒ Europeiska länder med storsatsningar inom havsbaserad vindkraft ställer konkreta och ofta stringenta ekonomiska och finansiella krav för att minimera konkursrisken.
- ⇒ Frågan om adekvat säkerhetsbelopp vid nedmontering och andra riskfaktorer (försening, avtalsbrott) visar på allvarliga diskrepanser. Sverige framstår som närmast "kravlöst" i jämförelse länder i Danmark, Tyskland, Frankrike och Norge.
- ⇒ Frågan bör ställas huruvida systematiskt underskattade säkerhetsbelopp vid tillståndsprövning utgör en indirekt subventionering av havsbaserad vindkraftsindustri; om så är fallet huruvida detta är förankrat i svensk och EU lag.

7. Det är brådskande att svensk praxis ställer rimliga krav om ekonomisk hållbarhet.

Mellan 2018 och 2024 har Vision Jungfrukusten bevakat åtta tillståndprocesser för havsbaserad vindkraft utanför Gävleborgs kust¹⁹. I samtliga fall fanns ingen ekonomisk information, analys eller diskussion av projektets ekonomiska hållbarhet i handlingarna. Frågan har varken lyfts i prövningsmyndighetens beslut (mark-och miljödomstolen) eller av någon remitterande myndighet. En genomgång av tillståndsbeslut i ekonomiska zonen, under regeringens ansvar, leder till liknande slutsats. Ett tillståndspliktigt projekts förmåga att bära sig ekonomiskt, verksamhetsutövarens kompetens och ägarstruktur prövas inte idag inom ramen av gällande regler.

Det finns en risk att Sverige är redan på väg att skörda det man sått, dvs att kravlösa vindkraftstillstånd attraherar fel sort av verksamhetsutövare som missköter samhällsviktiga infrastrukturprojekt och missbrukar systemet. När Markbygden Ett hamnar i rekonstruktion är det "endast" 6 miljarder kr som står på spel. När en 2 GW havsbaserad vindkraftspark hamnar i rekonstruktion är siffran närmare 60 miljarder kr. Rent matematiskt får en konkurs potentiellt förödande effekter för samhälle och miljö.

VJ föreslår ett antal principiella och praktiska rekommendationer gällande prövning och tillsyn av tillståndspliktig havsbaserad vindkraft:

- 1) **Miljöbedömning:** Ekonomisk hållbarhet ingår som ett viktigt kriterium för bedömning av ett projekts hållbarhet.

¹⁹ Parkerna Utposten, Utposten 2, Storgrundet, Gretas Klackar 2, Gretas Klackar 1, Eystra Salt, Lambda

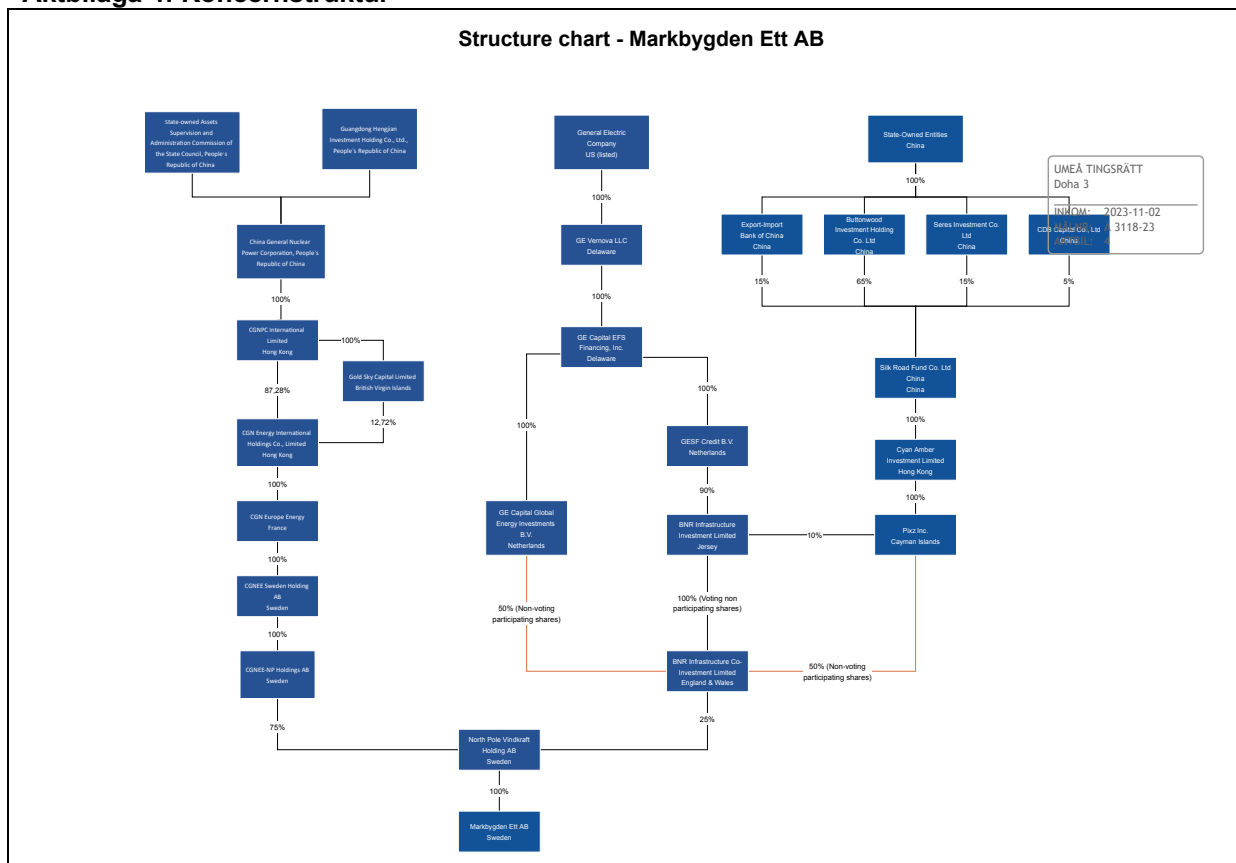
- 2) **Krav på ekonomisk hållbarhet** specificeras. Vägledning i dessa frågor kan inhämtas från ett antal europeiska tillståndprocesser; samt svensk lag (t.ex. alkohollag) där begrepp som *ekonomisk skötsamhet* resp. *ekonomisk lämplighet* brukas.
- 3) **Ansvar** för granskning: En myndighet med kompetens i ekonomiska frågor bör granska ekonomisk information, projektets ekonomiska bärkraft, nedmonteringskalkyler.
- 4) **Information** som ingår i en ansökan inkluderar tillräckligt utförliga underlag. Ansvarig myndighet (och senare tillsynsmyndighet) har tillgång till projektets ekonomiska modell, känslighetsanalyser, nedmonteringskostnads kalkyl; CV av nyckelpersoner inkluderas för att fastställa kompetens och erfarenhet.
- 5) Tydliga krav ställs på realistisk beräkning av **ekonomiska säkerhet**. Miljöbalkens definition av säkerhet innefattar både nedmonteringskostnader och kostnader som orsakas av en miljöincident. Men endast nedmonteringskostnader uppskattas i praktiken. Det följer att säkerheten underskattar systematiskt de belopp som kan krävas under Miljöbalken.
- 6) Tillståndsvillkor inför krav om **separata garantier/** straffavgifter för att täcka situationer som avtalsbrott och förseningar.
- 7) **Uppföljning över projektets liv:** tillståndsvillkor specificerar krav som mäts över projektets liv och redovisas årligen i dotterbolagets årsrapport. Det gäller bl.a. ekonomiska och finansiella nyckeltal; redovisning av mätbara samhällsekonomiska vinster; uppdaterad nedmonteringskostnads kalkyl; säkerhetsbelopp och övriga garantier som finns hos tillsynsmyndigheten; eventuella förändringar i ägarstruktur; resultat av kontroll och uppföljningsprogram; operativa risker.

Bilaga A: kriterier om ekonomisk skötsamhet, bärkraft och kompetens vid tillståndsprövning i Storbritannien, Frankrike, Norge, Danmark, Tyskland och Holland.

Krav gällande verksamhetsutövare	Storbritannien	Frankrike	Norge	Danmark	Tyskland	Holland	Sverige
Krav om ekonomisk/finansiell styrka							
Årsomsättning	Minst SEK 7 miljarder (GBP 600 miljoner)	Minst SEK 70 miljarder (EUR 6 miljarder) (Park A08 1,4-1,6 GW, 2023)	Minst SEK 40 miljarder (NOK 40 miljarder)	Minst SEK 40 miljarder (DKK 26 miljarder)		Score based on economic feasibility, experience	INGA KRAV
Eget capital/ soliditet	Minst SEK 840 miljoner (GBP 70 miljoner)	Minst 20% av totala investeringsbeloppet	Minst 20% av totala kapitalet alt. kreditrating på minst BBB-/BBB-/Baa3	Minst 20% av totala kapitalet alt. kreditrating på minst BBB-/BBB-/Baa3			INGA KRAV
Finansiella garantier		JÄ För 1 GW (Park A04, 15 MW turbiner, 2022): SEK 1,75 miljarder vid drift (EUR 150 miljoner); SEK 930 miljoner (EUR 80 miljoner) förstudier	Ja. NOK 2 miljarder. Tillkommer garantier/straffavgift (max 1,3 miljarder kr)	Ja. DKK 1,6 bn (Thor 1 GW) for decommissioning (fully paid 15 yrs post start) plus DKK 1,1 bn for non compliance	Ja. Min EUR 200 000/ MW ("centrally preassessed areas " 2023). 100% garantin ställs 3 månader efter tillstånd	EUR 70M (Hollands Kust West Kavel VI 756 MW) Guarantee to be paid 4 weeks post licence	Eko säkerhet. Ex: EUR 32 000/ MW Kriegers Flak), 1/2 vid byggstart, 1/2 vid op. Start
Finansiella garantier (MSEK)		1750	ingen information	2500-4200	2330	1079	
Finansiella garantier (EUR / MW)	ingen information	ca EUR 150 000 / MW	ingen information	EUR 220-370 000/ MW DEA Decex= 10% of capex	EUR 200 000/ MW	EUR 100 000 / MW	EUR 27 000/ MW
Krav cash/ likviditeter	Minst SEK 540 miljoner (GBP 45 miljoner)	Dokumenteras					INGA KRAV
Stress test av affärsmodell	JA	JA (priser, räntor etc)					INGA KRAV
Krav om dokumentation							
Affärsmodell för projektet inkl. antaganden och finansiering o Skatteinformation	Finansieringsplan skickas in JA	JA. Fullständig affärsmodell skickas in samt JA	Krav på robust finansieringsplan, bevis JA				NEJ
Information som styrker erfarenhet	JA. CV nyckelpersonal skickas in samt detaljer	JA. CV nyckelpersonal skickas in samt detaljer	JA. CV nyckelpersonal skickas in samt detaljer referensprojekt/	JA			
"Fit and proper" krav	JA. Kräver uttalande från sökande.	JA. Kräver uttalande från sökande.	JA. Kräver uttalande från sökande.	JA. Kräver uttalande från sökande.			
Riskhanteringsrapport	JA	JA					NEJ (inte i detalj)
Årsrapport verksamhetsutövare	JA	JA	JA. Årsrapport 3 år, revisorrapport 3 år, kreditvärderingsrapport 3 år,	JA. Årsrapport 3 år, revisorrapport 3 år, kreditvärderingsrapport 3 år			JA (rådighet)
Teknisk kapacitet							
Erfarenhet diva kommersiella projekt	JA. Minst SEK 300 miljoner (GBP 25 miljoner)	Dokumenteras	Dokumenteras				INGA SPEC KRAV
Health, Safety and Environmental	JA. Färskt undertecknad	JA. Färskt undertecknad	JA. Färskt undertecknad policy				INGA SPEC KRAV
Erfarenhet anslutning till nät	JA. Erfarenhet minst 50 MW	JA. Se nedan	Ja. Måste bevisa erfarenhet av	JA. Erfarenhet byggt minst			INGA SPEC KRAV
Erfarenhet tillståndsprocess inom vind	JA. Erfarenhet minst 50 MW	JA. Erfarenhet byggnation minst 4,5 GW vind eller 2	MW havsbaserad vindkraftpark	JA. Erfarenhet minst 150 MW			INGA SPEC KRAV
Agarförhållanden							
Relevans	JA	JA					NEJ (open door policy)
"Fit and proper" screening	JA. screening mot penningtvätt, korruption, skattebrott	JA. Screening säkerhetsfrågor / strategiska sektorer. Grönt ljus krävs innan deltagande i					
Källor:	UK Crown Estate Information Memorandum Leasing Round 4 (2019) thecrownestate.co.uk	Information gällande parker A04 (1 GW) och A08 (ca 1,5 GW) Cahier des Charges parc eolien en mer Manche Est sep 2022; Dialogue concurrentiel park A08 https://www.cre.fr/documents/Appels-d-offres/dialogue-concurrentiel-n-3-2022-portant-sur-un-second-projet-d-installation-d-eoliennes-en-mer-posees-au-large-de-la-normandie-au-sein-de-la-zone	Prequalification criteria for the first phase of Sorlige Nordsjo II https://www.regjeringen.no/contentassets/bd4d260de2c242be6614945508d7a3/appendix-4-description-of-prequalification-criteria-for-the-first-phase-of-sorige-nordsjo-ii.pdf	Concession agreement Thor https://www.ethics.dk/ethics/eoif/bfb4d610-bfa1-4bfe-8808-6deb212e27cb/publicMaterial	2022 Danish Energy Agency Foreign experiences for awarding Offshore wind	Hollands Kust Kavel VI Applicable Law (RVO) https://english.rvo.nl/sites/default/files/2023-07/HKW_20220413_PS_Appendix-A.pdf	

Bilaga B: Rekonstruktion Markbygden Ett AB (org 556896-0941). Målnr Å 3118-23

Källor till information: Offentliga handlingar kan inte hämtas online utan finns hos Umeå Tingsrätt. Målnr Å 3118-23

Aktbilaga 1: Ansökan om företagsrekonstruktion
Aktbilaga 4: Koncernstruktur

Aktbilaga 14: Justerad borgenärsförteckning. Sammanfattning i tabell nedan.

Typ av konsekvens	Aktör	Kommentar
Mer begränsade konsekvenser än för oprioriterade långgivare	Europeiska investment banken (EIB), tyska statliga KFW mm	Prioriterade långgivare (drygt SEK 5 miljarder) med förstahand pant på tillgångar (verk och bankmedel). EIB och KFW finansieras av offentliga/ statliga medel.
Förlust av kapital/ intäkter	Centrica (leverantör)	Oprioriterad långgivare (EUR 21M)
Förlust av kapital/ intäkter	Norsk Hydro (kund/motpart)	Lån med andrahands pant (EUR 12M); Oprioriterad långgivare (EUR 2,5M)
Förlust av kapital/ intäkter	Övriga oprioriterade borgenärer, varav:	Totalt drygt EUR 133M
Förlust av kapital/ intäkter	Skatteverket	Oprioriterad långgivare. Fordran EUR 1,3M. Motsätter sig rekonstruktion.
Förlust av kapital/ intäkter	Piteå Kommun	Står på listan av borgenärer. Okänt belopp. Kommun kan drabbas om bolaget inte kan stå för nedmontering av parken och återställning. Nuvarande avsättningar framstår som otillräckliga.
Förlust av kapital/ intäkter	Lokala leverantörer	Energiservice Skellefteå AB, W3 Renewables AB, SCA- ägd Skogsberget vind AB, kommunikationsbyråer (Oh My Interactive AB, Patricia Goldman International). Okända belopp.
Redovisas ej	Energimyndigheten	Står på listan av borgenärer. Okänt belopp.
Förlust av stöd	Lokala föreningar	4 lokala föreningar (bygdepeng). Okänt belopp.
Redovisas ej	Privatpersoner	33 privatpersoner står på listan av borgenärer

Vidare kan miljön drabbas hårt om det saknas tillräckliga avsättningar för nedmontering, återställning och sanering vid miljöincident.

Aktbilagor 5,6,7: Årsredovisning 2022 resp resultat och balansräkning 30/09/2023

Observera att siffror i årsrapporten anges i euros ej svenska kronor.

Hållbarhetsupplysningar

Miljöinformation

Verksamheten som bolaget bedriver är tillståndspliktig enligt miljöbalken. Den huvudsakliga miljöpåverkan som verksamheten genererar är till sin karaktär visuell och bulleralstrande. Bolaget uppfyller de krav som av tillståndsgivande myndighet ställs för verksamheten.

Flerårsöversikt (kEUR)	2022	2021	2020	2019	2018
Nettoomsättning	21 307	46 471	26 648	18 854	1 303
Resultat efter finansiella poster	-122 309	-22 944	-28 400	3 844	-2 058
Balansomslutning	659 561	747 358	769 743	667 298	327 089
Soliditet (%)	7	1	1	1	3

För definitioner av nyckeltal, se Redovisnings- och värderingsprinciper.

Bilaga C: Stoppade havsbaserad vindkraftsprojekt. Elprisstatistik

Projekt	Ägare	Kapacitet	Land	Ursprungligt garanterat pris		Nytt begärt pris		Status	Växelkurs
				Lok. Val / MWh	EUR / MWh	Lok. Val / MWh	EUR / MWh		
<i>Under omförhandling eller stoppade pga lönsamhetsbrist</i>									
Sportlige Nordsjø II	kommande auktion	1,5 GW	Norge	NOK 660	57,74			Förсенad auktion	11,43
Norfolk Boreas (Vattenfall)	Vattenfall	1,4 GW	Storbritannien	GBP 37,35	43,70			Stoppat/ sålt till RWE	1,17
Sunrise	Orsted	0,9 GW	USA	USD 110,4	101,28	USD 139,99	128,43	Begär 27% ökning	1,09
Ocean Wind 1	Orsted	1,1 GW	USA	USD 98 + 2% pa	89,9			Kancelerat 2023	1,09
Ocean Wind 2	Orsted	1,1 GW	USA					Kancelerat 2023	1,09
Empire 1	BP Equinor	0,8 GW	USA	USD 118,4	108,62	USD 159,61	146,43	Begär 35%+ ökning	1,09
Empire 2	BP Equinor	1,3 GW	USA	USD 107,5	98,62	USD 177,84	163,16	Begär 66% ökning. Stoppat jan 2024	1,09
Beacon	BP Equinor	1,2 GW	USA	USD 118,4	108,62	USD 190,82	175,06	Begär 62% ökning	1,09
Genomsnitt projekt					86,93		153,27		
Medel Nordpool SE2 2023					39,98				
Medel Nordpool SE2 pris 2018-2023					40,17				
Medel Nordpool SE2 pris 2013-2023					35,69				
Nordpool futures 2025					39,45				
Nordpool futures 2026					38,90				

Källor: hemsidor orsted, vattenfall, norska regeringen; https://www.realcleanenergy.org/articles/2023/09/21/us_offshore_wind_plans_are_utterly_collapsing_980864.html

Bilaga D: Konkurs av tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter, säkerhet och skuldtransferering till samhälle & miljö

En genomgång av tillståndspliktiga konkurser inom gruvnäringen, sophantering och kemiindustrin visar på utdragna processer, där kostnader och skulder av ekonomisk, social eller miljömässig karaktär transfereras till samhället. Vid exempelvis konkurserna för gruvorna Blaiken och Svartträsk var säkerhetsbeloppet 2,3 Mkr för återställningsarbetet. Staten tog på sig uppgiften för återställning. Kostnaden för staten har hittills blivit mer än 400 Mkr. Även den dagsaktuella Think Pink AB-skandalen belyser problematiken för stat/kommuner när de ansvariga bolagen sätts i konkurs och det finns inga eller inte tillräckligt med medel reserverade som säkerhet för avveckling av en verksamhet. (Daniell Barr m.fl., Statens gruvliga kostnader, SOU 2018:59)

Övriga källor:

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/varsta-miljobrottet-i-sverige-pa-50-ar-nu-vacks-atal-i-think-pink-harvan>

<https://www.sgu.se/samhallsplanering/fororenade-omraden/pagaende-projekt/blaikengruvan/>